

Poziom kształcenia: szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła ponadgimnazjalna. Klasa II

Program nauczania: M. Chen-Winclawska, K. Polacka, J. Rulka, *Historia. Program nauczania w klasach I-III gimnazjum*, Gdańsk 1999, ss. 59.

Temat lekcji: **Kres cesarstwa Francuzów.**

Cele ogólne:

- poznawcze:

- Zapoznanie uczniów z zagadnieniami związanymi z Francją, Napoleonem i jego upadkiem.

- kształcące:

- Doskonalenie umiejętności posługiwania się mapą, atlasem.
- Umiejętność formułowania wniosków.
- Umiejętność doszukiwania się związków między faktami.
- Rozwijanie umiejętności powiązania dziejów Polski z dziejami Europy.
- Rozwijanie umiejętności korzystania z różnych źródeł historycznych.

- wychowawcze:

- Kształtowanie szacunku dla okresu napoleońskiego.
- Uświadomienie uczniom znaczenia niezależności państwa.
- Uświadomienie uczniom potrzeby walki o niepodległość.

Cele operacyjne:

I. Wiadomości:

A. Zapamiętanie wiadomości:

Daty:

- 1812 – wyprawa Napoleona na Rosję,
- 6-9 IX 1812 r. – bitwa pod Borodino,
- 25-29 XI 1812 r. – przeprawa przez rzekę Berezynę,
- 16-19 X 1813 r. – „bitwa narodów” pod Lipskiem,
- 4 IV 1814 r. – abdykacja Napoleona,
- 1 III 1815-18 VI 1815 r. „sto dni” Napoleona,
- 18 VI 1815 r. – bitwa pod Waterloo,
- 5 V 1821 r. – śmierć Napoleona.

Postacie: Napoleon Bonaparte, Aleksander I, książę Józef Poniatowski, Michaił Kutuzow, Ludwik XVIII Burbon.

Terminy: „sto dni” Napoleona, blokada kontynentalna, nacjonalizm, protekcja, uwłaszczenie, taktyka „spalonej ziemi”.

B. Zrozumienie wiadomości:

Uczeń rozumie i potrafi stosować terminologię związaną z tematem.

Uczeń stosuje powyższe daty i osoby.

Uczeń rozumie relacje i związki zachodzące między faktami.

Uczeń rozumie przyczyny wyprawy Napoleona na Moskwę oraz przyczyny jego upadku.

II. Umiejętności:

C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych:

Uczeń doskonali umiejętność korzystania z różnych źródeł i informacji: mapy, podręcznika, ilustracji, tekstów źródłowych.

Uczeń potrafi pokazać na mapie zasięg podbojów francuskich i miejsca największych bitew.

Uczeń potrafi omówić przebieg działań wojennych w latach 1812-1815 i ich skutki.

Uczeń potrafi samodzielnie interpretować źródła historyczne dotyczące danego tematu.

Uczeń potrafi formułować wnioski na podstawie zebranego materiału.

D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych, nowych:

Uczeń potrafi wskazać następstwa upadku Napoleona.

Uczeń ocenia stosunek Francji do Polaków.

Uczeń ocenia Napoleona Bonaparte.

Uczeń ocenia znaczenie okresu napoleońskiego dla Europy i Polski.

Metody dydaktyczne: pogadanka, praca z podręcznikiem, praca ze źródłami i materiałami otrzymanymi od nauczyciela, opis, „burza mózgów”.

Środki dydaktyczne:

1. Podręcznik- T. Małkowski, J. Rzeźniowiecki, Historia II. Podręcznik dla klasy II gimnazjum, Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, Gdańsk 2001,ss.315.
2. Mapa ścienna – Europa w latach 1789-1815.
3. Mapka z podręcznika.
4. Materiały dostarczone przez nauczyciela:
 - Plan bitwy pod Lipskiem, Atlas Historyczny dla klasy VII-VIII, Polskie Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych im. Eugeniusza Romera, Wrocław 1995, s. 2
 - Mapa - Wyprawa Napoleona na Moskwę, Ilustrowana Historia Świata. Od 1805 do 1815 roku, t. 45, Warszawa 2007, s. 29.
5. Prezentacja multimedialna.
6. Teksty źródłowe:
 - Fragment pamiętnika Franciszka Gajewskiego z XIX wieku, T. Małkowski, J. Rzeźniowiecki, Historia II. Podręcznik dla klasy II gimnazjum, Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, Gdańsk 2001, s. 264.
 - Odezwa Napoleona do armii ogłoszona po powrocie z Elby, 1815 r., D. de Villepin, Sto dni, Gdańsk 2004, s. 98-99.

Tok lekcji

Ogniwa lekcji (czas w minutach)	Treści merytoryczne	Czynności N/U N – nazwa metody U – system poleceń, pytań, skierowanych do ucznia	Kształtowanie umiejętności uczniów
I. Czynności organizacyjno-porządkowe – 2'		Sprawdzenie listy obecności. Uczniowie zajmują miejsca i wyjmują podręczniki.	
II. Rekapitulacja wtórna – 7'	<p>- Księstwo Warszawskie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7 VII 1807 – pokój w Tylży, powstanie Księstwa • 22 VII 1807 - konstytucja Księstwa Warszawskiego <p>- VI 1807 r. – bitwa pod Frydlandem</p> <p>- XI 1808 r. – szarża pod Somosierrą</p> <p>- 1809 – wojna Austrii z Francją</p> <ul style="list-style-type: none"> • IV 1809 r. – bitwa pod Raszynem • Bitwa pod Wagram 	<p>Na ostatniej lekcji rozmawialiście o Księstwie Warszawskim oraz o wojnach prowadzonych przez Napoleona.</p> <p>U – Przypomnijcie kiedy zostało utworzone Księstwo Warszawskie i z jakich ziem?</p> <p>U – Kiedy nadano Księstwu konstytucję i co ona głosiła?</p> <p>U – Wymieńcie miejsca bitew, w których walczyły wojska napoleońskie ?</p> <p>Uczniowie krótko odpowiadają na pytania</p> <ul style="list-style-type: none"> • Księstwo Warszawskie zostało utworzone na mocy pokoju w Tylży 7 VII 1807 roku. Powstało ono z ziem II i III zaboru pruskiego. • Konstytucję nadano 22 VII 1807 roku. Postanowienia: <ul style="list-style-type: none"> - monarchia konstytucyjna - na czele państwa miał stać „dziedziczny książę” – król Saksonii Fryderyk August - władza wykonawcza – król i jego ministrowie - władza ustawodawcza – dwuizbowy sejm: Izba Poselska i Senatorska - władza sędziowska – niezależne sądy - Księstwo w unii personalnej z Saksonią - równość wszystkich obywateli wobec prawa, nietykalność majątkowa - urzędy mieli sprawować wyłącznie obywatele Księstwa. • Bitwy, w których uczestniczyły wojska napoleońskie to: bitwa 	<p>Doskonale nie umiejętności korzystania z posiadanej zasoby wiedzy.</p>

		<p>pod Frydlandem, Somosierrą, Raszynem i pod Wagram. U boku wojsk francuskich walczyły oddziały polskie.</p> <p>Utworzenie Księstwa Warszawskiego (polska administracja, wojsko, władze) dawało Polakom możliwość rozwoju narodu, szanse uzyskania pełnej niepodległości. Dlatego Polacy trwali przy Napoleonie, wierzyli, że doprowadzi on do odbudowy państwa.</p>	
III. Ogniwko wiążące – 2’	Wprowadzenie do nowego tematu.	<p>Ostatnio mówiliście o Księstwie Warszawskim. Dzisiaj natomiast będziemy mówić o dalszych działaniach Napoleona, przede wszystkim o jego wyprawie na Moskwę oraz ostatecznej klęsce.</p> <p>Temat dzisiejszej lekcji to: Kres cesarstwa Francuzów.</p> <p>Nauczyciel pisze temat na tablicy.</p> <p>Uczniowie zapisują temat w zeszytach.</p>	
IV. Tok lekcji właściwej – 26’	<p>- terminy: blokada kontynentalna, nacjonalizm, protekcja, taktyka „spalonej ziemi”, „sto dni” Napoleona, uwłaszczenie 3’</p> <p>- napoleońska Europa 5’</p> <p>- sprawa polska w polityce Francji 2’</p> <p>- ostateczna klęska Napoleona: 16’</p> <ul style="list-style-type: none"> • przyczyny wojny z Rosją • wyprawa na Moskwę • 6-9 IX 1812 r. – bitwa pod Borodino • przeprawa przez rzekę Berezynę 25-29 XI 1812 r. • 16-19 X 1813 r. – „bitwa narodów” pod Lipskiem • 4 IV 1814 - abdykacja Napoleona 	<p>N – praca z podręcznikiem, pogadanka.</p> <p>Wykorzystując metodę pogadanki nauczyciel zadaje uczniom pytania.</p> <p>Uczniowie po przeczytaniu podręcznika na str. 260-261 odpowiadają.</p> <p>U – Co możecie powiedzieć o Europie za panowania Napoleona Bonaparte? Uwzględnijcie tutaj sprawę polską.</p> <p>Uczniowie po przeczytaniu fragmentu podręcznika odpowiadają:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Po 1807 roku Francja stała u szczytu potęgi (powiększyła ona znacznie swoje terytorium, Napoleon tworzył nowe państwa, a trony obsadzał oddanymi sobie ludźmi – najczęściej członkami własnej rodziny). • Rosja, Prusy i Austria zostały zmuszone do udziału w blokadzie kontynentalnej wprowadzonej 6 XI 1806 roku (zakaz handlu terenów podporządkowanych Napoleonowi z Wielką Brytanią). Blokada obowiązywała także w Księstwie Warszawskim, utrudniając eksport zboża i ograniczając możliwość rozwoju 	<p>Kształtowanie umiejętności pracy z podręcznikiem.</p> <p>Kształtowanie umiejętności wyciągania wniosków i łączenia faktów w sposób przyczynowo- skutkowy.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • 1 III 1815-18 VI 1815 – „sto dni” Napoleona • 18 VI 1815 bitwa pod Waterloo • 5 V 1821 – śmierć Napoleona 	<p>gospodarczego kraju.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wielu krajom zostały narzucone konstytucje, wprowadzono w nich prawa wzorowane na Kodeksie Napoleona. • Francja była hegemonem Europy, narody czuły się upokorzone przez Francję. Wzrost znaczenia nacjonalizmu – postawa lub przekonanie podkreślające odrębność własnego narodu i nadrzędność jego interesów w stosunku do interesu jednostek, grup albo innych narodów. • Polacy stanowili wyjątek wśród narodów, które w wyniku wzrostu nacjonalizmów miały stanąć przeciwko Napoleonowi. Uważali, że Francuzi są ich wyzwolicielami. Sam Napoleon unikał jednak jakichkolwiek deklaracji co do strony polskiej. Obiecując Polakom swoją protekcję chciał, aby walczyli oni po jego stronie. Utworzenie samodzielnego państwa polskiego nie leżało w interesie Francji, gdyż mogłoby to doprowadzić do konfliktu z Rosją, a Napoleonowi zależało na sojuszu z carem. <p>N – pogadanka.</p> <p>Nauczyciel wykorzystując metodę pogadanki zadaje pytania. Uczniowie wyciągają wnioski na podstawie posiadanego zasobu wiedzy.</p> <p>U – Jakie waszym zdaniem mogły być przyczyny wyprawy Napoleona na Moskwę?</p> <p>Uczniowie odpowiadają.</p> <p>Pokój w Tyłży narzucony Rosji przez Napoleona od początku nie satysfakcjonował żadnej ze stron. Francja nie czuła się bezpieczna, gdy Aleksander I rozbudowywał armię, natomiast Rosja obawiała się, że będzie kolejną zdobyczą Napoleona. Aleksandra I niepokoiła rosnąca przewaga Napoleona na kontynencie. Przy tym blokada kontynentalna, narzucona Rosji wbrew jej interesom gospodarczym, mogłaby spowodować wielkie straty w</p>	<p>Kształtowanie umiejętności wyciągania wniosków.</p>
--	---	---	--

		<p>jej handlu zagranicznym. Rosja więc jawnie łamała blokadę, przez co jej stosunki z Francją znacznie się pogorszyły. Rosja nie chciała również być zależna od Francji. Niepokój cara budziło powiększenie Księstwa Warszawskiego i rozbudowa polskich sił zbrojnych. Car obawiał się, że stworzy to możliwość odrodzenia państwa polskiego i Rosja utraci ziemie uzyskane w rozbiorach. Oba państwa przygotowywały się do wojny.</p> <p>N – praca z podręcznikiem, pogadanka.</p> <p>Nauczyciel wykorzystując metodę pogadanki zadaje pytania. Uczniowie po przeczytaniu fragmentu podręcznika na str. 262-263 (drugi akapit) odpowiadają na pytania.</p> <p>U – Jakie była liczebność armii napoleońskiej i rosyjskiej?</p> <p>„Wielka Armia” liczyła blisko 600 tysięcy żołnierzy, w tym tylko 200 tysięcy Francuzów (około 40 %). Polskie wojska liczyły ponad 100 tysięcy ludzi. Głównie byli to żołnierze różnych narodowości. Jeden z korpusów „Wielkiej Armii” składał się z samych Polaków – 35 tysięcy osób pod dowództwem księcia Józefa Poniatowskiego. Rosjanie początkowo wystawili około 220 tysięcy żołnierzy.</p> <p>Uczniowie rozmawiając z nauczycielem korzystają z mapki zamieszczonej w podręczniku na str. 262, z mapy ściennej i mapki (załącznik nr 1 – wyprawa Napoleona na Moskwę) dostarczonej przez nauczyciela. Omawiają przebieg wyprawy na Moskwę.</p> <p>U – Na podstawie map omówcie przebieg wyprawy na Moskwę? Jeden z uczniów pokazuje przebieg na mapie ściennej.</p> <p>W VI 1812 roku Napoleon, przekroczywszy granicę Księstwa na rzece Niemen wyruszył na Rosję. W VIII 1812 roku doszło do bitwy pod Smoleńskiem, w której tylko część wojsk rosyjskich została rozbita. Cesarz mógł kontynuować marsz na Moskwę. Armia rosyjska, o połowę mniej liczna stosowała tzw. taktykę „spalonej ziemi”, polegającą na ciągłym wycofywaniu się, unikaniu walnej bitwy i niszczeniu w</p>	<p>Doskonale nie pracy z tekstem podręcznika.</p> <p>Wyprowadzanie wniosków na podstawie zebranych informacji.</p> <p>Kształtowanie umiejętności pracy z mapą.</p>
--	--	--	--

		<p>wojnie podjazdowej małych oddziałów wroga. Była to najlepsza forma obrony. Na drodze armii napoleońskiej niszczoneo wszystko co mogło się przydać maszerującym na Moskwę wojskom. We IX 1812 roku armie starły się pod wsią Borodino. Zwycięstwo odniósł Napoleon ale jego armia była bardzo osłabiona. Tydzień później Napoleon wkroczył do Moskwy.</p> <p>N – praca z podręcznikiem i tekstem źródłowym, pogadanka.</p> <p>Nauczyciel wykorzystując metodę pogadanki zadaje pytania. Uczniowie na podstawie tekstu źródłowego (załącznik nr 2 – fragment pamiętnika Franciszka Gajewskiego) zamieszczonego w podręczniku na str. 264 odpowiadają na pytania.</p> <p>U – Co spowodowało, że Napoleon postanowił wycofać się z Moskwy?</p> <p>O odwrocie zadecydowały trudne warunki: mróz, brak żywności, brak odzieży zimowej, brak koni (zdychały one z głodu), choroby oraz ciągłe ataki ze strony Rosjan. Polacy radzili sobie lepiej niż inni, gdyż byli przyzwyczajeni do ostrego klimatu.</p> <p>N – Opis.</p> <p>Nauczyciel omawia odwrót wojsk Napoleona, uwzględniając przeprawę przez rzekę Berezynę w dniach 25-29 XI 1812 roku. Później omawia skutki wyprawy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Z ponad 600-tysięcznej Wielkiej Armii ocalało 20 tysięcy żołnierzy, • W I 1813 roku wojska rosyjskie wkroczyły na tereny Księstwa Warszawskiego. Sojusznicy Francji zaczęli przechodzić na stronę Rosji. <p>N – Pogadanka, praca z materiałami rozdanyimi przez nauczyciela.</p> <p>Nauczyciel wykorzystując metodę pogadanki rozmawia z uczniami o bitwie pod Lipskiem. Rozdaje uczniom plan bitwy (załącznik nr 3) i rozmawia z nimi o jej przebiegu.</p> <p>U – Co wiecie o tzw. „bitwie narodów”? Czy wiecie dlaczego nosi ona taką</p>	<p>Doskonale nie pracy z tekstem źródłowy m.</p> <p>Doskonale nie umiejętności pracy z planem bitwy.</p>
--	--	--	--

		<p>nazwę?</p> <p>„Bitwa narodów” miała miejsce między 16-19 X 1813 roku. Była to bitwa pod Lipskiem. Została tak nazwana od żołnierzy kilkunastu narodowości, biorących w niej udział. Bitwa ta była całkowitą klęską Napoleona. Zginęło w niej około 7 tysięcy samych Polaków (w tym w rzece Elsterze zginął książę Józef Poniatowski). Mimo, że Napoleon próbował jeszcze walczyć stracił poparcie społeczeństwa. Francuzi mieli dosyć wojen.</p> <p>Napoleon został zmuszony do abdykacji. Akt podpisał w IV 1814 roku. Zwycięzcy pozwolili mu zachować tytuł cesarza i oddali w dożywotnie władanie wyspę Elbę u wybrzeży Włoch. Otrzymał on także osobistą gwardię. Jesienią 1814 r. rozpoczęły się w Wiedniu obrady kongresu, mającego przywrócić pokój w Europie.</p> <p>N – praca z tekstem źródłowym.</p> <p>Nauczyciel czyta tekst źródłowy (załącznik nr 4 - Odezwa Napoleona do armii ogłoszona po powrocie z Elby) i omawia go wraz z uczniami.</p> <p>Po zesłaniu Napoleona władzę we Francji objął król Ludwik XVIII Burbon. Narastało niezadowolenie z jego rządów. W armii zwalniano zasłużonych dowódców, aby przekazać ich stanowiska zwolennikom monarchii. Próbowano sprawować władzę nie biorąc pod uwagę przemian, dokonanych przez Napoleona. Na wieść o panujących nastrojach we Francji cesarz podjął próbę odzyskania władzy. W III 1815 roku uciekł on z Elby i wylądował na południowym brzegu Francji. Napoleon wzywa do utworzenia nowej armii u swojego boku.</p> <p>N – Opis.</p> <p>Nauczyciel opowiada o bitwie pod Waterloo i ostatecznej klęsce Napoleona.</p> <p>Po przeszło 100 dniach triumfalnego pochodu Napoleona, w VI 1815 roku wrogie wojska starty się w Belgii pod Waterloo. Napoleon poniósł klęskę. Po raz drugi abdykował i tym razem został wywieziony na Wyspę Św. Heleny, leżącą na południowym Atlantyku. Napoleon</p>	<p>Doskonale nie umiejętności pracy z tekstem źródłowym.</p>
--	--	---	--

		zmarł 5 V 1821 roku. Nauczyciel rozszerza treściowo odpowiedzi uczniów.	
V. Rekapitulacja pierwotna – 7'	<p>Podsumowanie okresu napoleońskiego:</p> <p>1. dobre strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Napoleon – jeden z najwybitniejszych wodzów - istotne zmiany w zakresie prawodawstwa, stosunków społecznych i politycznych (wzory i systemy prawne wzorowane na Francji) - w pamięci licznych Polaków, którzy przy nim służyli zapisał się jako władca, dzięki któremu po trzecim rozbiore odrodziło się państwo polskie - sprawa polska powróciła na arenę międzynarodową - nastąpiło rozbudzenie nacjonalizmów w Europie - stworzono model nowoczesnego państwa - rozprzestrzenianie się haseł rewolucyjnych w Europie <p>2. złe strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczne i krwawe wojny, zniszczenia, ofiary - wykorzystywanie Polaków przez Napoleona do osiągania własnych celów politycznych - blokada kontynentalna i jej ekonomiczne skutki. 	Podsumowanie lekcji. Uczniowie metodą „burzy mózgów” oceniają epokę napoleońską. Wypisują dobre i złe strony tego okresu. Nauczyciel przedstawia uczniom prezentację multimedialną (załącznik nr 5).	Wykorzystywanie posiadane go zasobu wiedzy.
VI. Kontrola i ocena – 2'		Nauczyciel ocenia uczniów. Aktywnym stawia plusy.	
VII. Praca domowa – 1'		Nauczyciel zadaje pracę domową. Do dziś istnieje „biała” oraz „czarna” legenda Napoleona. Zastanówcie się w domu, która z nich waszym zdaniem jest	

		<p>bardziej odpowiednia co do osoby samego Napoleona. Dokonajcie oceny Napoleona.</p> <p>Uczniowie zapisują pracę domowa w zeszytach.</p>	
--	--	---	--